

Bilkei Irén
Fejezetek a szentgyörgyvári
római katolikus templom történetéből

Előszó

Kedves Olvasó!

Szentgyörgyvár történetének megismerése egy újabb kiadvánnyal bővült. Ezt a könyvet tartja most Ön a kezében.

Településünk jelene és jövője ezer szállal kapcsolódik múltunkhoz. Történelmünk megismerése, megismertetése fontos feladatunk, és nélkülözhetetlen a jövőnk alakítása szempontjából. A korábbi években elkészült a *Szentgyörgyvár története*, majd a *Szentgyörgyvár története a 19. századtól a rendszerváltásig*. Jelen kiadvány a *Fejezetek a szentgyörgyvári római katolikus templom történetéből* nem törekszik a templom teljes történelmének bemutatására, hiszen az előző írásokban már megjelent a XX. századi egyházi élet és templom leírása.

Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik bármivel segítették kiadványunk megjelenését a régi képek bemutatásával, az újak készítésével, valamint a templom történetének megírásával. Dr. Bilkei Irén a Zala Vármegyei Levéltár nyugalmazott főigazgatója nagy igyekezettel és hozzáértéssel tárja elénk templomunk múltját.

Nagy tisztelettel ajánlom mindenkinek múltunk, életünk egy olyan helyének megismerését, mely településünk életében mindig is „ünnepelő” központ volt.

Ádovics István
polgármester

A kiadvány
az Agrárminisztérium
és

a Hungarikum Bizottság támogatásával készült.

AGRÁRMINISZTERIUM

Szentgyörgyvár, 2024.

Templomok

A templom, a magyarországi latinságban: *ecclesia*, prózai megfogalmazásban nyilvános és közös istentiszteletre szánt épület, a hívő ember számára Isten háza.

„Uram, hajlékodat, szeretem házadat, holott lakol dicsőséggel...” ahogy a 16. századi Református Énekeskönyvben olvasható.

A középkorban és azt követő századokban a település legfontosabb épülete, amit külseje is jelzett. Vallási funkciója mellett **védelmezője** lehetett az embereknek és vagyonuknak nehéz időkben.

Otthont adott az élőket istentiszteletre szólító, a holtakat elsírató és a villámokat megtörő harangoknak, ahogy ezt egy régi harang szép latin felirata mondja: *Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango*. (Szólítom az élőket, elsíratom a halottakat, megtöröm a villámokat). A templom patrocíniuma, **védőszentje a felette oltalmat gyakorló személy vagy esemény lett**.

A középkori Zala megye első templomait Árpádházi királyaink alapították. Az első falusi templomok fából és paticsból lehettek, ezeket váltották fel a 13. század végétől a kőből és téglából épültek. Egyházi összeírások tanúsága szerint ekkor már szinte minden falunak is volt saját temploma és plébánosa. A középkori falusi templomok építészeti megoldásai a funkciónak megfelelően egyszerűek voltak, elválasztották a szentélyt a hajótól.¹ Zalai középkori falusi templomaink sorsa hasonló: a többnyire a tatárjárás (1240-41) után épült román stílusú templomokat a 14. században gótikus stílusban **átépítették, majd a török idők pusztításai után a 18. században barokk stíluselemekkel bővítve újjáépítették**.

A 18. századi barokk stílusban épült falusi templomok sokban különböznek a középkoriaktól. Már közvetlenül a protestáns reformáció elterjedése után, a katolikus megújulás kezdeti időszakában a Trienti Zsinat (1545–1563) elveinek megfelelően megfogalmazódtak azok az ajánlások, amelyeket a templomépítések során követendőnek tartottak. Az alaprajz legyen latin kereszt, ami azon kívül, hogy Krisztus keresztjére utal, kiszolgálja a korszak liturgikus szükségleteit: a hajó sok embert tud befogadni és nem különül el a szentélytől, így a hívek a szertartás részeivé válhatnak. A kereszt alakú alaprajz mellett fontos szerep jutott a templombelső berendezésének, burjánzó díszítéseinek,

mozgalmas szoborkompozícióinak abban, hogy a katolikus egyház általuk tudja visszaszerezni elvesztett híveit.

A 18. század végi barokk stílusú templomok létrejöttüket az esetek többségében az adott terület földesurának, a kegyúrnak köszönhetik. A birtokos nemesség szerepe mind a katolikus megújulás folyamatában, mind a barokk művészeti stílus elterjedésében meghatározó. A falvak nagy részében a 18. század utolsó harmadában épültek a ma is álló templomok, amelyek külső képét a valamilyen központi építészeti tervek alapján az újonnan kialakított uradalmi építészeti irodákban kialakított látvány határozza meg. A magyarországi barokk falusi plébániatemplomok egyik mintájául a szentgotthárdi szolgált. Három nagy egységből álló belső tér: orgonakarzat, hajó, szentély, mindegyiket csehsüveg boltozat fedi, a homlokzaton egy nagyméretű középtorony van. Ehhez hasonló alaprajzi elrendezésben épült a korszak több falusi plébániatemploma is.²

A szentgyörgyvári templom történetének forrásai

A templom történetéről az írásos források tudósítanak, amelyeknek nagy része a Veszprémi Főegyházmegyei Levéltárban található. **Különösen nagyszámú és fontos adatot tartalmaznak a 18-19. századi egyházlátogatási jegyzőkönyvek**, latinul: *Canonica Visitatio*-k, amelyek jelen írás alapjául szolgáltak.³

A török kiűzése után a katolikus megújulással együtt járt az egyházi közigazgatás újjászervezése,⁴ aminek szerves alkotó eleme volt az egyházlátogatások intézménye. A látogatásoknak az volt a célja, hogy előre összeállított kérdések alapján a vizitálók meg-megismerhessék az adott püspökségben a plébániák helyzetét. A felmérések kérdései sokrétűek voltak, első részükben a plébániák és filiáik⁵ templomait vették vizsgálat alá: torony, sekrestye, harangok, a templom felszereltsége, kegyúr, templomtitulus, a plébánia jövedelme. A következő részben a plébánosokra, a pénz kezelőire, a kántortanítókra, a harangozókra és a bábákra kérdeztek rá. Végül az utolsó kérdések a hívekre vonatkoztak, járnak-e rendszeresen templomba, elvégeznek-e a gyónást, tisztelik-e előljáróikat stb. A jegyzőkönyvekhez

² MAMÜL V. köt. 199-222.

³ Köszönöm Karlinszky Balázs levéltár-igazgató segítségét.

⁴ Dénes 2010. - Hermann 2014.

⁵ Leányegyház, a plébánián belüli, plébánossal nem rendelkező kisebb egység.

¹ Marosi 1975.

bizonyos esetekben csatolták a települések lakosainak a névsorát (ez volt a lélekösszeírás), amelyben a katolikusok mellett szerepeltek az esetlegesen ott lakó, más felekezethez tartozók is.⁶ A vizitációk és a róluk felvett jegyzőkönyvek igyekeztek teljes képet adni a püspöknek az egyházmegye területén levő plébániák népességéről, az egyházak állapotáról, a templomok, plébániák, iskolák helyzetéről, valamint a papok és tanítók felkészültségéről és tudásáról.

A Zala megyei plébániák első, jegyzőkönyvből is ismert részleges vizitációja 1554-ben történt, ebben Szentgyörgyvárról még nem esett szó. A Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár a további évekből egész sorozat latin nyelvű egyházlátogatási jegyzőkönyvet őriz. Az egész püspökséget érintő vizitációt először Padányi Bíró Márton végeztetett egyházmegyéjében, amin maga is részt vett 1745-ben. A további 18. századi vizitációkban a zalai részeket is összeírók között az 1746., az 1748/49., az 1778., az 1816. és az 1838. években vannak adatok Szentgyörgyvár templomáról.⁷

Ezeket egészítik ki a Magyar Nemzeti levéltár Zala Vármegyei Levéltárában őrzött korabeli lélekösszeírások, latinul: *Conscriptiones animarum*. Ez utóbbiak egyfajta korabeli népszámlálásnak is tekinthetők, amelyekben a településeken háztartásonként vették számba a lakókat a személyesen adataikon túl a felekezeti hovatartozásukra is rákérdezve. Az adott korszakban ezek a dokumentumok kivétel nélkül latin nyelvűek.

Jelen írásban hasznosítottam a szakirodalom eddigi eredményeit, amelyek közül legfontosabb a falu történetéről több szerző tollából bő két évtizede megjelent sokrétű tanulmánygyűjtemény.⁸ Ebben a szerzők levéltári forrásokra támaszkodva tárgyalták a település régészeti és néprajzi emlékeit, valamint a történetére vonatkozó adatokat. Jelen kis írás ezeket szeretné kiegészíteni a település templomának 18-19. századi történetével.

A templom újjáépítője, Padányi Bíró Márton püspök

Padányi Bíró Márton 1693. április 15-én született. Bölcsészeti és teológiai tanulmányait a nagyszombati Akadémián végezte. Egyházi pályafutását bicskei plébánosként kezdte, majd felsőörsi prépost és veszprémi nagyprépost lett. 1741-ben, az országgyűlésen elmondott beszédeivel tűnt fel a közéletben. 1745-ben kapta meg a veszprémi püspökséget és vele együtt Veszprém megye örökös főispáni tisztét.

A nagy tudású főpap, aki protestáns hitről áttérve Pázmány Péter (1570–1637) esztergomi érsek, a magyarországi ellenreformáció vezető alakja nyomdokain akart haladni és így lett a katolikus megújulás elkötelezett, néha fanatikus élharcosa. Munkássága, amelyet türelmetlen, néha erőszakos rekatolizáció jellemzett, egyházmegyéjében számos plébániatemplom felépítését vagy újjáépítését eredményezte. Kinevezésekor Zalában csak 16 plébánia működött. Egyházszervező munkáját szemlélteti, hogy püspöksége idején közel 90 templomot építtetett, több mint 100-at felújíttatott, jelentősen megnövelte a veszprémi egyházmegye meglévő plébániáinak számát. A protestánsoktól több tucat templomot és imaházat vett vissza, elsősorban olyanokat, amelyeket egykor a püspök, mint kegyúr, maga építtetett. Legfontosabb építkezéseinek a zalaegerszegi Mária Magdolna templom és a veszprémi püspöki palota tekinthetők. 1750-ben *Enchiridon* címmel írt egy vitairatot, amelyben az eretnekségnek tartott protestantizmus elleni állami fellépésre buzdított. Ez a műve Európa-szerte akkora felháborodást váltott ki, hogy Mária Terézia királynő (uralkodott: 1740–1780) a visszavonására szólította fel. Ezután vonult vissza a Sümegen épült püspöki palotába, ahol élete hátralévő éveit töltötte. Sümegen új, monumentális templomot is építtetett barokk stílusban (1756), amelynek freskóit a kor egyik kiemelkedő festője, Franz Anton Maulbertsch készítette.

A püspök 1762. augusztus 10-én halt meg Veszprémben, sírja a veszprémi székesegyház kriptájában található.⁹

⁶ Dóka 1997.

⁷ Az írás főszövegében olvasható vizitáció részletek saját fordításomon alapulnak.

⁸ Szentgyörgyvár 2002.

⁹ Pehm 1934. 431.

A templom védőszentje, Szent György

Szentgyörgyvár középkori egyházáról kevés ismeretünk van. A néhány elszórt adat áttételes, a plébánosok említéséből következtethetünk templom, illetve plébánia meglétére. Amikor a templom az oklevelekben felbukkan 1417-ben és 1418-ban, már Szent György a védőszentje.

A patrónus Szent György, egyike a 14 úgynevezett segítő szentnek. Erdemes egy kis kitérőt téve röviden megismerkedni az ő alakjával is. A lovagok, lovaskatonák, fegyverkovácsok patrónusaként is ismert szent a római korban (Kr. u. 4. század) élt a Birodalom egyik keleti tartományában. Legendája szerint egy sárkányt győzött le, ami a gonoszt szimbolizálja a történetben. Tette után a város pogány népe keresztény hitre tért. György Diocletianus császár idején szenvedett vértanúhalált. A mesei hősből így vált keresztény vértanúvá, de vértanúságát egyes források nem ismerik el.

A történelmi Magyarország területén az egyik legnépszerűbb szent, 330 templom védője, titulusa a negyedik leggyakoribb a középkori Magyarországon.¹⁰ 119 település viseli a nevét, ebből Zalában 10. Tisztelete már az államalapítás korában kimutatható, a *Legenda Aurea*¹¹ szerint Szent István király (1000–1038) Szent Márton és Szent György zászláival aratott győzelmet Koppány ellen. A veszprémi várban épült Szent György kápolna korai tiszteletére utal, de kultuszának virágzása a középkorra tehető. Az sem lehet véletlen, hogy a két legkorábbi ábrázolása koronázási jelvényeinken látható, a Szent Koronán és a koronázási paláston. A jáki templom Szent György ábrázolása már a Sárkányölő szent képét mutatja. Tisztelete a 15. században terjedt el, legismertebb ikonográfiai megjelenése legendájának legfontosabb eleme, a sárkány legyőzése. A szent többnyire páncélzatban jelenik meg fehér lovon ülve amint lándzsával ledöfi a sárkányt.¹² Számos ábrázolását ismerjük templomokban és világi épületekben egyaránt, valamint kályhacsempéken, pecséteken. Legendája Temesvári Pelbárt 15. századi ferences szerzetes művéből ismert, aki Szent Györgyről is írt prédikációt. A szent népszerűsége a reformáció elterjedése után kezdett halványulni.¹³

Néphitbéli szerepe is jelentős, a szent ünnepe, április 24-e, hagyományosan a tavasz, a földművelő munkák kezdete, amikor kihajtják a pásztorok az állatokat a szabad legelőkre. Sok helyen az állatokat a rontás elleni védekezésül áthajtották a Szent György napi tűzön.¹⁴

Szentgyörgyvár pecsétje is a sárkányölő védőszentet ábrázolja. A ma ismert első vörös viasz pecsétlenyomat egy 1766. évi iraton látható.¹⁵

A templom kegyurai, a Széchényi család

A települések templomainak története elválaszthatatlan földesurak történetétől, akik egyben a templomok kegyurai is voltak. Ha a falut földesura eladta, a templom is az új tulajdonos kegyurasága alá került, néha a patrocíniuma is megváltozott. A kegyúr azt a földesurat jelentette, aki a saját birtokán templomot vagy kolostort építtetett és utána folyamatosan gondoskodott annak fenntartásáról. A templom felépítése az ő kötelessége volt, ő biztosította az építőanyagot és az eszközöket, a hívők pedig a fuvaros és a kétkezi munkát. A kegyúr jogai közé tartozott a templom papjainak kiválasztása.

A kegyúr már a középkor óta a település mindenkori birtokosa volt. A falu és a vár ezekben az évszázadokban többször gazdát cserélt, okleveles adatok alapján ismert, hogy urai voltak a 15. század közepétől a Marcali, Kanizsai és Báthory családok.¹⁶ A mohácsi csata (1526) utáni zavaros évtizedekben nehéz időket élt meg, urai és a környező birtokosok kölcsönösen folyamatosan hatalmaskodtak egymás birtokain. Báthory Erzsébet kezével jutott a Nádasdy családhoz (1575), majd a Wesselényi összeesküvésben részt vett Nádasdy (III.) Ferenc kivégzése (1671) után visszaszállt a királyra. A kincstártól 1676-ban Széchényi György vásárolta meg, II. (Habsburg) Mátyás király 1677-ben pedig a családnak adományozta a Széchényi családnak adományozta a települést, akiknek a kezén maradt 1848-ig.¹⁷

A család 1697-ben II. György grófi rangra emelésével került be az ország jómódú, nevezetes famíliái közé. Voltak köztük gazdag földbirtokosok, katonák, papok országos tisztségek viselői egyaránt.

¹⁰ Kovács 1990. 415.

¹¹ A 13. században készült szentekről szóló életrajzgyűjtemény.

¹² Lovas Orsolya: <https://www.jelujsag.hu/egyhazi-unnepek-a-kepzuveszeszetben---szent-gyorgy> - a letöltés ideje: 2024. március.

¹³ Tóth 2020.

¹⁴ Gyanó Szilvia: <https://balatonimuzeum.hu/blog/szent-gyorgy-sarkanyok-kigyok-gyikok-es-pasztorok/> - a letöltés ideje: 2024 március. – továbbá: Petánovics 2002.

¹⁵ MNL ZVML – lásd még: Szentgyörgyvár 2002. címlapkép

¹⁶ Szatlóczi 2002. 27-32.

¹⁷ Haász 2002. 49-52.

Az uradalom 1741-ben került Széchényi II. Zsigmondhoz (1720–1769), írásos dokumentumban ő szerepel először kegyúrként 1746-ban. A fiatal főúr a Nádasdy huszárezred kapitánya volt, majd visszavonulva a katonaságtól és életét a gazdálkodásnak, többek között szentgyörgyvári uradalmának is szentelte.¹⁸ A Habsburg uralkodó, II. Lipót kinevezte császári és királyi kamarásnak. Irodalmi munkássága is ismert. Egyik fia, Ferenc (1754–1820) az Országos Széchényi Könyvtár 1802. évi megalapításával a kultúra mecénásként vonult be örökre a magyar történelembe. Az ő neve is felbukkant egy dokumentumban,¹⁹ mint a szentgyörgyvári templom kegyura.

A templom a 18–19. században

A falu templomáról a középkorból és a 16. század első feléből gyakorlatilag nincs adatunk. A település hasonlóan Zala más helyiségeihez a 16. század második felében a török pusztításnak esett áldozatul.

1661-ből egy máshonnan nem igazolható adat szerint evangélikus anyaegyháza is volt a településnek.

A veszprémi egyházmegyéhez tartozó falu egyházáról a 18. században hallunk újra. 1716-ban állították fel újra a plébániát, 1725-ben pedig említették Szentgyörgyvár és Betefa közt a Diósi szőlőhegyen látható, akkor már „puszta templomát”, aminek nincs fedele, csak kő falai, ez minden bizonnyal a középkori templom romja lehetett.

1732-ben *ecclesia deserta*-nak, azaz elhagyott egyháznak mondták, ahol a pap fa *oratoriumban*, azaz imaházban végezte az istentiszteletet.²⁰ Egy évvel később, 1733-ban is arról tudósít egy forrás, hogy van egy romos kőtemplom, a szentségek a fa oratoriumban vannak.

1746-ban már önálló anyaegyház, filiái váltakozva Kustány, Sár-mellék, Mándpuszta, Köszvényes.

A szentgyörgyvári templomról először részletesen az 1746. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben olvashatunk.²¹ A Padányi Bíró Márton püspök által végzett vizitációból megtudható, hogy a falu Szent György tiszteletére épült temploma egy kis dombon áll a kerteken kívül, kőből készült, de nincs tornya. Szentélye boltozatos, a hajó deszkamennyezetes. A szentély közepén van az oltár, lábazata

falazott, felette Szent György mártír képével. Nincs oltárszekrény, van négy fa gyertyatartó, középen egy hordozható oltár, ami le van pecsételve. A templomban van deszkából készült szószék, függő kórus. Ezeken kívül két, az uraság számára fenntartott rendes szék, a népnek pedig sorba rakott fatörzs darabok. Van egy vörös zászló és három kék. A templom bejáratánál rézből való szenteltvízes medence, de nincs keresztelőkút.

A templom mellett van egy mindenki számára nyitott temető, ahol nincs kereszt.

A templomnak nincs tornya, a településen van egy zsindeyes tetejű fa harangláb, a harang súlya 50 libra (1 libra kb. 45 dkg).

Az oltáron levő Szent György ábrázolás a kegyúr Széchényi Zsigmond költségén készült, maga a templom a közösség költségén.

A sekrestyében megvannak a szükséges egyházi felszerelések, egy aranyozott ezüst kehely és tálka, nincs szentségtartó és áldoztató kehely, a szenteltvíznek egy bádogpohár, és van még egy belül aranyozott ezüst pohár a Szent Útra. Vannak különböző miseruhák, kehelyterítők, oltárterítők, egy kis fakereszt, csengők. Ezen kívül van három könyv, egy misekönyv, egy szertartáskönyv és egy evangéliumos könyv.

A keszthelyi egyházkerület 1748–1749. évi vizitációs jegyzőkönyvében²² a két évvel korábbihoz képest vannak változások. A legfontosabb közülük az, hogy az egyháznak nincs plébánosa. A kegyúri tisztséget majd akkor tudja Széchényi Zsigmond gróf valóban elfoglalni, amikor a régiségtől összeomlott szent épületet teljesen újjá tudja építtetni.

A védőszent Szent György mártír napját megünneplik, más szentet nem tisztelnek patrónusként, csak a Kordások Társaságát²³ veszik figyelembe. A védőszent napjára körmenetek jönnek Zalavárból és Felsőpáhokról. Az egyháznak nincs adománya sem földből, sem malomból, sem más birtokból.

Oltáriszentség nincsen, mivel nincs lelkipásztor és keresztelés sincs. A templom teteje ép, orgona nincsen. Van fából készült szószék. Nem szokott mécses égni az oltár előtt. Nincs gyóntatószék, gyónni a tanító házában szoktak. A plébános hiánya miatt nincs szenteltvíz a hívek napi használatra. A templomban nincs ereklye. A temető a

¹⁸ Haász 2002, 49–51.

¹⁹ Az 1778. évi Canonica Visitatio.

²⁰ Körmeny 1971.

²¹ Ördög 1993, 77–79.

²² Ördög III. köt. 1993. 413–416.

²³ Kegyes célú vallásos társulat

templom mellett van, de az új kegyúr nem kerítette körül. A temetőben nincs kereszt.

Az oltár Szent György vértanú tiszteletére van felállítva, a kép márványos²⁴ szövetre van festve, ezt a képet az idősebb Széchenyi Zsigmond gróf csináltatta 30 forintért.

A Szent Györgyöt ábrázoló oltárkép felett látható egy aranyozott festésű Csodatévő Lengyel Szűz (*Polonica Miraculosa*) kép, amit a kegyúr Bécsből küldött az egyháznak. Az elnevezés mögött a csetohowai Fekete Madonna rejlik, akinek tiszteletét többek között a pálos rend terjesztette el a 17. századi Magyarországon. A Széchenyi család több tagja is kapcsolatban állt a pálosokkal a 18. században, így érthető a kegykép felbukkanása a kegyuraságuk alá tartozó szentgyörgyvári templomban.²⁵ A kép a további vizitációkban már nem szerepel, viszont tudjuk, hogy Széchenyi Zsigmond testvére, Ignác Egervár birtokosa, így a kegyura is volt. Ő 1749-ben kezdte el felújíttatni Egervár templomát barokk stílusban, és ez után az időpont után szerepel az itteni templom felszerelésében egy bekeretezett Madonna kép. Az egervári templomban ma is megvan a csetohowai Madonna képe,²⁶ talán joggal feltételezhető, hogy ugyanarról a képről van szó.

Van elég terítő és oltárterítő és egy megfelelő nagyságú hordozható oltár.

A templomnak nincs tornya, de van a mezőn egy fa harangtorony a tetején egy kis kereszttel. A harang kb. 70 libra súlyú, (1 libra: kb. 45 dkg), nincs rajta se ábrázolás, se felirat, nem is lehet tudni, hogy felszentelték-e?

A sekrestyében kevés az egyházi ruha, miseing, öv, miseruha stó-lákkal. Aranyozott ezüst kehely van a tálkával. A szent tárgyak a perselypénzből és az alamizsnából származnak. Itt nincsenek oltárok.

Nincs breviárium, de van misekönyv és szertartáskönyv és egy evangéliumos könyv.

A kehelyen kívül vannak a szentmiséhez szükséges eszközök, csengők, selyemszalagok, kéztörlők, egy kis zászló és szenteltvíztartó.

Ennek az összeírásnak az 1749-ben készült másik része a plébániákat illető járandóságokat veszi számba. Ebben is először a templom állapotáról van szó, amiből megtudható, hogy a régi, romos templom helyreállítása még nem fejeződött be, de a mezőn van egy fa imaház,

ami össze van kapcsolva a plébániaházzal és mellette volt egy harang is fa haranglábon.

Nem ismert, hogy a ma is álló templom előde mikor épült, de 1755–57 között újjult meg homlokzati toronnyal és félköríves szentélylyel. A felújítás szervesen illeszkedik Padányi Bíró Márton veszprémi püspök templomfelújításainak sorába. Pehm (Mindszenty) József Bíró Mártonról írt monográfiájában a püspök által helyreállított plébániák között 1757-ben, a helyreállított templomok között 1755-ben tünteti fel a szentgyörgyvári egyházat: *ecclesia renovata et restaurata (felújított és helyreállított templom)*.²⁷ Mindenesetre a mellékletben teljes szövegében ismertető, közel két évtizeddel későbbi, 1778-ban végzett vizitáció még mindig azt mondja a templomról, hogy „nem tökéletes állapotú”, Széchenyi Ferenc, az akkori kegyúr elkezdte „patrónusi kötelességét teljesíteni a templom épületének felújításával, de ettől elállt hátrahagyva a templom épületét nem befejezett állapotban”.

1756-ban a kegyúr, Széchenyi Zsigmond maga kért a veszprémi püspöktől a parókiára plébánost, mert már régóta nem volt. A püspök megígérte, hogy amennyiben lesz plébániaház minden tartozékával, teljesíti a kérést.²⁸

Az 1757. évi lélekösszeírások még önálló plébániaként tüntetik fel a szentgyörgyvárit, ahol 389 gyónásképes egyén él.²⁹

1767-ben megszüntették anyagi nehézségek miatt az önálló plébániát és Sármellékhez csatolták filiaként, plébánosa Szita Márton kiskomáromi káplán lett.³⁰

1774-ben a szántói járás plébániáinak összeírásában Szentgyörgyvár mint „régí anyaegyház” szerepel. A patrónusi jogot Széchenyi Zsigmond leszármazottai gyakorolják. A templom kőből épült, a szükséges felszereléssel el van látva, perselypénz jövedelme 4 forint. A plébánia fából készült régi, rozoga épület. Az egyház filiája Kőszvényes, ahol nincs templom, sem parókia.³¹

Mária Terézia királynő (1740–1780) uralkodásának idején történt a katolikus egyház területi újjászervezése, amelynek során új egyházmegyéket alapítására és az eddigiek határainak módosítására is sor került.

24 Tüskés 2010.

25 Zsupán Edina segítségét köszönöm.

26 Srágli - Vándor 2001. 117.

27 Pehm 1934. 458. és 461. – VFL I. 1. 7.fasc. 1. nr 1.

28 VFL 3/166. 167.

29 Ördög III. köt. 1993. 472. és 536.

30 VFL 3/169.

31 MNL ZVML IV. 1. nr. 38.

1777-ben megalakult a szombathelyi egyházmegye és ide került néhány zalai plébánia is. Szentgyörgyvárat ez a változás nem érintette.

Bajzáth József veszprémi püspök 1778-ban saját maga végzett vizitációt megfigyelt területű egyházmegyéjében 57 plébánián, ebből ismerjük a szentgyörgyvári templom és plébánia minden ediginél részletesebb leírását. A vizitáció nagyon alapos, adatgazdag, így különböző történeti kutatásokra is alkalmas. Az egyháztörténeti elemzések mellett vizsgálhatók művelődéstörténeti, életmódtörténeti, gazdaságtörténeti, genealógia és demográfiai adatok stb.

(A vizitáció magyarra fordított szövege a mellékletben olvasható.)³²

Egy 1784. évi adatból ismert, hogy Demkovits Ferenc, akkori plébános jelezte, hogy a háza tisztességes és a plébániához tartozó más épületeket pedig helyreállították. Ugyanekkor azt is kérte, hogy Nemes és Boldogasszonyfa településeket az ő plébániájához csatolják.³³

1800 és 1802 között került sor a templom felújítására, és új plébániaház építésére. Ez utóbbit, ami nem volt konfliktusoktól mentes az akkori plébános Baptcsányi István a saját pénzéből fedezte.³⁴

Az 1816. évi vizitációt Kurbély György püspök végezte, amelynek során 63 zalai plébániát látogatott meg.³⁵ A plébániákon feltett kérdések hasonlóak voltak az előzőekhez: a templom épülete, berendezése, jövedelmei, miserendje. Ezek szerint Szentgyörgyvár ekkor anyaegyház, szilárd anyagú templomát Széchenyi Ferenc emeltette, egy kis dombon álló harangtornyában két megszentelt harang van, 220 és 50 libra súlyúak. A templomban van kórus, sekrestye, szószék, egy ép-ségben levő hordozható oltár, de nincs keresztelőmedence. A vizitáció mellékleteként szerepeltek a templomban található könyvek. Változatlanul Köszvényes és Mándpuszta voltak az egyház filiái. Végül plébános és a tanító személyére, valamint az iskolákra és a tanulóakra kérdeztek rá. A plébános Ács József volt, az egyházfi Horfóny Pál, az iskolamestert Rozs Józsefnek hívták.

1838-ban nem püspöki vizitáció, hanem esperesi vizsgálatok voltak Zalában, így Szentgyörgyváron is.³⁶ Az 1816. évihez nem látható sok változás. A templomra vonatkozó részéből megtudhatjuk, hogy ekkor is anyaegyház státuszú, filiái Köszvényes és Mánd.

A szilárd anyagú (értsd: kőből készült) templomot, amelynek fazsin-delyes teteje van, Széchenyi Ferenc építtette. Akkori kegyura Széchenyi István. Van újra adat a templom harangjairól, egyik 220, a másik 50 libra súlyú és Köszvényesen is van egy harangláb.

A templomban van kórus, sekrestye, szószék, két oltár, a sekrestyében a szükséges felszerelések. Ács József plébános részletes leltárt írt a templomban található könyvekről és a miserendről.³⁷ A templom könyvei között találhatók nyelvtani, szónoklattani, teológiai, filozófiai művek és történetírók könyvei. Külön megemlíti a vizitátor, hogy van egy magyar nyelvű Biblia Káldi György fordításában. Ezeken kívül itt őrzik a matriculákat (anyakönyvek), a plébánia működésére vonatkozó jegyzőkönyveket, a püspöki körleveleket és az evangéliumot is.

A szentgyörgyvári uradalom a Széchenyiek után az Oltay család, majd a 20. században a Nemestóti Szabó család birtokába került.³⁸ Az ő birtoklásuk alatti időkből a templom történetére már kevés levéltári forrás áll rendelkezésünkre.

Mint azt a fentebb elmondottakból már láttuk, az egyház jövedelmei több részből tevődtek össze: a templom fenntartására meglévő alap, a hívek adakozása, a halottak kiharangozásáért járó összeg. A templomi pénzek kezelése az egyházfi feladata volt, aki nyilvántartást vezetett a bevételekről és a kiadásokról. Lehetőség volt ezeket a pénzeket forgatni, kamatra kölcsön adni.

A plébánia állandó alapítványi jövedelmek híján örökösen anyagi gondokkal küszködött.

Bajházy László plébános 1782. évi végrendeletében a templom díszítésére 50 ezüst forintot hagyott.³⁹ Demkovits Ferenc plébános pedig 1787-ben az egervári templomból kapott felszerelési tárgyakat.⁴⁰

1819-ben egy környékbeli birtokos, Csányi Euszták végrendeletében 400 forintos alapítványt hozott létre a szülőfaluja plébániájának azzal a feltétellel, hogy havonta két misét mondjanak a lelki üdvéért.⁴¹ Néhány évvel később, 1824-ben ezt, Ács József akkori plébános a keszthelyi uradalomnál helyezte letétbe.⁴²

A templom és a plébánia jövedelmeinek feltárása és elemzése további kutatások feladata lehet.

³² Kanász 2020. 352-357. – Kanász Viktor segítségét köszönöm.

³³ VFL 9/161.

³⁴ Haász 2002. 81.

³⁵ VFL I. 1. 8. vol. 23. – Dóka 1997, 54.

³⁶ VFL I. 1. 7. fasc. 33. nr. 10. – Dóka 1997, 54.

³⁷ VFL I. 1. 7. fasc. 33. nr. 5-8.

³⁸ Haász 2002. 88-92.

³⁹ Pfeiffer 1987. 249-250.

⁴⁰ Haász 2002. 81.

⁴¹ VFL I. 1. 7. fasc. 33. nr. 9.

⁴² VFL 36/78.

A templom papjai⁴³ és hívei

Első plébánosa valószínűleg az 1333-ban 10 garas pápai tizedet fizető Márton pap lehetett. 1419-ben egy pápai oklevél említette Péterfia Benedeket, mint Szentgyörgy egyházának papját.

A veszprémi egyházmegye 1550-ben készült összeírásban, a szántói esperesség plébániái és plébánosai között említik Bálint papot.

1732-ben *Simonics István János egy fa oratoriumban misézett.*

1744. *Keresztes János Xavér Ferenc*

1746. *Basó Imre*

1752. *Juranics László*

1752–1760. *Clementis Fülöp Jakab felsőpáhoki plébános*

1758. *Konde György*

1761–1763. *Horváth Zsigmond*

1764–1767. *Csabi Boldizsár*

1767–1770. *Szita Márton*

1770–1782. *Bajházy László*

1782–1791. *Demkovits Ferenc*

1791–1808. *Baptsányi István*

1809–1813. *Tomajér Antal*

1813–1824. *Ács József - sírja a helyi temetőben van*

1858–1870. *Papp Károly József György*

1871–1898. *Szabó Antal*

A templom név szerint ismert papjainak felsorolása után nézzük meg, hogy a fentebbiekben tárgyalt vizitációk milyen adatokat tartalmaznak a plébánosokról és a hívekről!

1746-ban a vizitáló bizottság megállapította, hogy a szentgyörgyvári plébánia egyházfijának neve Tompa János, jogi ismeretekkel rendelkező ember, aki ünnepnapokon és vasárnapokon összegyűjti a perselypénzt és az alamizsnát, ez azonban kevésnek bizonyul, mert a gabonától függ. A készpénz kb. 25 forint.

A plébánost Basó Imrének hívják, teológus, a kalocsai egyházmegyéből származik, magyar nemzetiségű, kb. 36 éves és nyolcadik éve teljesít papi szolgálatot és rendszeresen prédikál ünnepnapokon és vasárnapokon. Van háza, amit a hívek állítottak helyre. Ezen a helyen a hívők mind katolikusok és magyar nemzetiségűek, teljesítik a húsvéti gyónást és van köztük esküt tett bába is. Az anyaegyház filiája ekkor Sármellék. ⁴⁴

Ekkor hallunk először a falu tanítójáról is, akit Horváth Józsefnek hívnak, és az öregek dicsérik. Van megfelelő háza, de telente mégis kevés tanítványa van. Nincs állandó földje, de 51 házaspártól kap jövedelmet, ami gabonát és több szekér tűzifát jelent. A harangozásért bort és két kereszt gabonát kap. ⁴⁵

Az 1748/49. évi vizitáció szerint ekkor nincs a faluban sem pap, sem egyházfi, a templom jövedelmeit egy Ős János nevű parasztember őrzi. A jelenlegi vagyon 39 forint és 56 dénár.

Két éve nincs plébános, a páhoki plébános szolgáltatja ki a Szentsegeket a betegeknek minden fizetség nélkül, a hívek kétségbeesve kérnek lelki vezetőt a kegyúrtól. A plébánosnak ezen a helyen nincs állandó juttatása, sem egész telke, csak egy negyed telek egy kis konyhakerttel. Saját fenntartására a családotól 25 dénárt és 25 köből búzát kap. A plébániának a Mánd nevű pusztán 12 hold földje van. Szentgyörgyváron ekkor plébános híján a tanító kapja a jövedelmeket

Az iskolamester, mivel nincs saját alapítványa, a közösségtől kap minden pártól 10 dénárt és gabonát. jövedelme van még a harangozásból. A zsoltárok énekléséért 35 dénárt és nyolc szekér fát kap. Van egy szegényes háza konyhakert nélkül, a rendben tartása a falusiak feladata.

A gyermekek oktatására alkalmas lenne, de nem tanítja őket, nem mutat jó példát. Plébános híján a felesküdtött bábát oktatja ki szükségből a keresztelésre.

A hívek megfelelően tisztelettudóak és engedelmesek, de a húsvéti gyónást sokan megtagadják a plébános hiánya miatt. A hívek magyarok és mindannyian katolikusok, nincsenek vegyes házasságban élők. Nincsenek istenkáromlók, rosszakaratúak, más bűnösök és eretnekek. Nincsenek külön lakó házassélek és lányrablók. A plébánia területén mindkét nembéliek gyónásképesek.

1771-ben annyit árul el egy forrás, hogy a faluban Zsigrai László a tanító, aki olvasást, írást, számolást, hittant és latint tanít. 1777-ben meg is nevezik Szill Ignác tanítót, aki 12 tanulót okít írásra, olvasásra és hittanra. ⁴⁶

1778-ban a 26 éves Horváth Pál az iskolamester, aki katolikus, jó erkölcsű és a tanításra teljesen alkalmas. Van egy szilárd anyagból készült iskolaépület is, ami egy szobából, konyhából és kamrából áll. ⁴⁷

⁴³ Pfeiffer 1987. – kiegészítve a Canonica Visitatio-k adataival.

⁴⁴ Ördög III. köt. 1993, 77–79.

⁴⁵ uo. 153–155.

⁴⁶ Haász 2002, 82.

⁴⁷ Kanász 2020. 355.

Az 1838. évi vizitációból arról értesülünk, hogy a faluban van egy felújításra váró iskolaépület, a 68 éves tanítót Rozs Józsefnek hívják, név szerint felsorolják 14 fiú, 14 lány tanítványát, akik az olvasás-írás tanulásának különböző fokán vannak.⁴⁸

„1838. esztendőben Szt. Györgyvári Helységben Oskolába járó gyermekeknek név szerént való össze írása

1. Czanka Ferkó olvas és ír magyar könyvből
2. Remete Josi olvas
3. Rádeczi Laci olvas
4. Tompa Marczi olvas
5. Kámán Josi olvas
6. Remete Gyuri olvas
7. Banko Gyuri olvas
8. Borbás Jantsi olvas
9. Tollár Jantsi silabizál
10. Maisz Vendel ír
11. Király Jantsi silabizál
12. Tompa Josi betűkben kezd összeírni
13. Szabó Laci silabizál
14. Tollár Josi betűz
15. Sági Kati olvas
16. Mátés Juli olvas
17. Kenesei Böske olvas
18. Borbás Magdolna olvas
19. Borbás Trézsi olvas
20. Tompa Mari olvas
21. Tompa Kati olvas
22. Komár Nani olvas
23. Szántó Erzsi olvas
24. Major Bözske olvas
25. Sifter Kati silabizál
26. Major Nani silabizál
27. Remete Bözske betűz
28. Mátés Nani betűz

Ross Josef oskola mester”

⁴⁸ VFL I. 1. 7. fasc. 33. nr. 10.

Az 1783. évi lélekösszeírásban a falu mind a 344 lakója katolikus, van plébános (Demkovits Ferenc), van plébánia és van egy filiája az egyháznak.⁴⁹

A veszprémi egyházmegye 1785. évi kevésbé részletes plébániái összeírásának az az érdekessége, hogy kétnyelvű, latin és német, valamint bevallás alapján készült. Szentgyörgyváron ekkor 322 katolikus lakos élt. A plébánia neve, védőszentje után a plébánosok számára kérdez rá, illetve arra, hogy van-e a településen kolostor? Milyen filiák tartoznak a plébániához? Ekkor Köszvényes és Mánd tartozott a szentgyörgyvári anyaegyházhoz 37 és 29 katolikus hívővel, de egyik helyen sem volt templom és pap.⁵⁰ Ezt a dokumentumot december 13-án saját kézzel írta és pecsételte Demkovits Ferenc „parochus...presbiter secularis”.

Az 1838. évi összeírásban Szentgyörgyváron 300 gyónásképes és 40 gyónásképtelen (gyermek) hívőt írt össze Ács József plébános, Köszvényesen 70, illetve 16-ot, Mándon 40-et, illetve 10-et.⁵¹

Megfigyelhető, hogy a fentebb részletezett összeírások tanúsága szerint a település lakossága mindvégig magyar nemzetiségű és katolikus vallású.

Befejezés, összefoglalás

A fentiekben megkíséreltük röviden összefoglalni mindazt, amit a rendelkezésre álló, meglehetősen kisszámú írásos forrás alapján a szentgyörgyvári római katolikus templom 18-19. századi történetéről tudni lehet.

Jóllehet a templom építéstörténete időnként nehezen követhető, pl. minden vizitációban befejezetlennek említik, azért Padányi Bíró Márton püspök szellemisége jól tükröződik a több, mint két évszázada álló falusi barokk templom újjáépítésében, a vallásos társulatok jelenlétében, valamint az egyébként nem túl jelentős egyház könyvtárában is.

A jelenlegi Istenháza dombon épült, mint Zala megye falusi templomainak nagy része. Hosszúsága 25,3m, szélessége 11,8m.⁵² Keletelt, egyhajós, félköríves szentélyzáródású, nyugati homlokzati tornyos,

⁴⁹ MNL ZVML IV. 1. d. nr. 116.

⁵⁰ MNL ZVML IV. 1. d. nr. 132.

⁵¹ VFL I. 1. 7. fasc. 33. nr. 14.

⁵² A templom alaprajzát Bóka Tibor plébánosnak köszönöm.

a hajó és a szentély fölött úgynevezett kontyolt nyeregvetővel, a szentély déli oldalához csatlakozó sekrestyével. A hajó és a szentély cseh-süveg boltozatos, a szentélygömb negyedgömb boltozatú, a karzat a hajó bejárat oldalán van. Kapuja barokk kőkeretes, a homlokzaton két üres szoborfülke.

A Szent Györgyöt ábrázoló, ma látható oltárkép feltehetően a 20. század elején készült, pontosabb információk nem állnak róla rendelkezésre. Érdekessége, hogy a szent nem a megszokott lándzsával, hanem karddal döfi le a sárkányt. Az oltár két oldalán Szent István és Szent László királyok barokk stílusú szobrai láthatók. A sekrestye az oltár mellett jobbra nyílik, mellette a hajdani szószék helyén egy falmélyedésben Szűz Mária szobra látható.

A templom mai formáját az 1800 és 1802 közötti eklektikus stílusú felújítás után nyerte el. Mai berendezése és díszítése nem egységes, nagyrészt 19. századi.

Mellékletek

A szentgyörgyvári plébánia és templom egyházlátogatási jegyzőkönyve az 1778. év augusztus havának 18. napján

(Kanász Viktor szövegkiadása⁵³ alapján a szerző fordítása)

Az egyház állapotáról

Az anyaegyházat a nagyságos Széchenyi Ferenc gróf úr kezdeményezésére és költségén kezdték építeni, de jelen helyzetében elhagyott, Szent György mártír tiszteletére van szentelve. Van benne egy nem megszentelt oltár hordozható és sértetlen kőből, három terítővel ellátva.

Eddig még nincs biztos adomány, az éves jövedelem a perselypénzből származik, amely körülbelül 4 forintot szokott jelenteni. A jelenlegi tényleges készpénz 1 forint 50 dénár. Követelésben ki van helyezve a helyi lakosoknál törvényes adó szerint 6 forint, amiből kamat származik. Az egyház jövedelmeinek a kezelése meglehetősen egyszerű, így az a határozat, hogy az egyház bármilyen kurátora, aki minden adószedést és kifizetést végez, az minden év fordulóján a földesúri tisztviselő, és az idősebb esküdtek előtt adjon számot a plébánosnak.

Az számba vett szent tárgyak a következők: egy aranyozott réz serleg tálkával, egy tál, egy réz és aranyozott szentségtartó, egy belül aranyozott pohár, amit a beteghez szoktak vinni szent küldetésre szentelt vízzel. Négy miseruha a tartozékaival, négy miseing, négy vállkendő, két öv, egy hosszú ujjas ruha, ostyaabroszok és kehelykendők. Ezek mindannyian Isten házának díszére vannak, és maga az egyház (amennyire az épület befejezetlensége miatt lehetséges) tisztán és épségben őrzi azokat.

Van még ezeken kívül két kereszt, egy zászló, korsók, szószék, orgona, egy 60 libra (1 libra kb. 45dkg) súlyú harang. Van keresztelő medence szentelt vízzel félreeső helyen, jól elzárva, mindkettőt az elmúlt időben újítták fel.

Azért, hogy a Tiszteletreméltó Oltáriszentséget részint a közös imához, részint a hívek szent Úrvacsorájához minden héten ki lehessen szolgáltatni, az új ostyát nyolc napon belül a szentmiséhez előkészítsék, őrizzék azt száraz és alkalmas helyen.

A földesurakról és a patrónusokról

Ennek a plébániának a földesura a nagyságos Széchenyi Ferenc gróf úr, akié a patronátusi jog és a papok ajánlásának jogát is gyakorolja, elkezdte teljesíteni patrónusi kötelességét a templom új épülete által, de ez abbamaradt, mivel a templom épületre nincs befejezve. Nincs magán imaház sem nyilvános kápolna a plébánia épületében.

A plébánosról és az ő kötelességeiről

A plébános Bajházy László, 46 éves, a magyar nyelvben jártas, amellyel szolgál mind az anyaegyházban, mint leányegyházban. Egyházi tanulmányait a nagyszombati Szent István szemináriumban végezte. Kanonokká beiktatták. A lelkek gondozását már 23 éve gyakorolja.

A könyvek, amelyekre gondot visel és a saját személyéhez tartoznak a következők: a Szentírással kapcsolatosak, teológiai munkák, kánonjogi munkák, filozófiai munkák, vitairatok, prédikációk (közük Bíró Márton veszprémi püspök: Morzsák és kalászok), hittankönyvek, történetírók.⁵⁴

Van plébániai anyakönyv, amibe pontosan bejegyzi a keresztek, házasságot kötöttek és a meghaltak neveit. Továbbá van plébániai

⁵³ Kanász 2020. 352-357.

⁵⁴ A jelentős könyvanyag cím szerinti felsorolása nem tartozik jelen kis írás témájába, elemzésük további kutatásokat igényel.

házi jegyzőkönyv, amibe szorgalmasan beírja a királyi rendeleteket, püspöki és egyházkerületi határozatokat.

Szentmisét naponta celebrál, hacsak ezt valamilyen törvényes dolog nem akadályozza meg, elhozza azt Istennek és a híveinek ünnepnapokon és vasárnapokon is, Szent György napjától 9 órakor kezd, Szent Mihály napjától Szent György napjáig pedig 10 órakor. Szentbeszédet ugyanazokon a napokon szokott mondani a népnek, az ifjúságot pedig a hit alapjaiból délutánonként, a második órában hittanra tanítja, ezután a néppel litániát szolgál. A szokásos alamizsna címén keresztelésért 24, az éneklésért 1 forintot kap, amit egy napon sem kettőz meg. Az elkövetkező ünnepeket és a böjti napokat kihirdeti a népnek, a jegyespárokat a Trienti Zsinat előírásai szerint háromszor kihirdeti, és őket még a házasság megkötése előtt kioktatja a keresztény tanításokból.

A szentségeket a kérelmezőknek buzgón kiszolgáltatja, nehogy bárki is ennek megtagadása miatt a keresztségtől, a bűnbocsánattól vagy az utolsó kenettől elessen.

Az Oltáriszentséget a kellő tisztelettel, de fény nélkül elviszi a betegekhez. Ezután minden időben, és ha sürgető körülmények adódnak legalább az anyaegyház birtokán belül a karinget felvéve, az iskolamester jelenlétében valamilyen csengő hangjánál hozza azt, hogy felébressze a hívek hódolatát és kegyességét. A lámpa az egyház szegénysége miatt nem tud égni.

A plébános jövedelméről

A temetések utáni éves jövedelem címén készpénzben kap 17 krajcárt, gabonából pedig egy pozsonyi mérővel, tűzifa pedig minden megkötés nélkül áll rendelkezésére házi szükségletei szerint. Rendszeres stólapénz címén keresztelésért 17 krajcárt, a gyermekágyas asszonytól hét krajcárt kap, az új házasok után semennyit. A házasságkötésekért egy forint, az öregek temetéséért 50 dénár, a kisebbekéért 25 dénár, szabad stólapénz címén a duplája jár azoktól, akik ezen felül nem állnak rendelkezésére a plébánosnak.

Van öt szántóföldje, az egyikben folyamatosan 10 pozsonyi mérő a hozam, ezt közönségesen Főföldeknek hívják és Rádóczy István földjének szomszédjában van. Van egy legelő, amely hat szekér szénát hoz az uradalmi legelő szomszédjában. Egy hat hordó bort hozó szőlő a helyi szőlőhegyen Matés István szomszédjában. Mindezt, a szántóföldeket, a legelőt és a szőlőt a hívek művelik.

Örökös alapítványok nincsenek.

Az iskolamesterről, kötelességéről és jövedelméről

Az iskolamester Horváth Pál, kb. 26 éves, poétikát tanult, katolikus hitvallást tett. A katolikus rítusokat és szertartásokat elég jól végzi, a hivatalához szükséges tudással rendelkezik mind az éneklésben, mint az ifjúság nevelésében. Kiváló erkölcsű, semmilyen hibája nem ismert, a harangozásban is szükség szerint mindig rendelkezésre állt.

A temetések utáni éves bérjövédelmet készpénzben kapja minden egyes pártól 6 koronát, a gabonából pedig egynegyed pozsonyi köböllel. A gyerekek tanításáért fejenként negyedévente 25 dénárt kap, de ha valakit annyira szegénynek találnak és a plébános úgy ítéli meg, hogy ezt nem tudja teljesíteni, akkor őket ingyen köteles tanítani. A rossz idő elleni harangozásért minden egyes telepés a szőlőjéből egy pint mustot és egy kévét ad a szántóföldről. Stólapénz címén a kihirdetésért 7 krajcárt, a temetési kíséretért is 7 krajcárt kap. Ezenkívül a közösségtől évente kap hat szekér tűzifát, szőlője és legelője nincs.

A plébániaház fából épült, két szobából és két kamrából áll és egy konyhából, jelen állapotában a szomszédban áll romosan. A felépítése az uraságra vár a hívek közös kétkezi és fuvaros munkájával, a helyreállítás és megőrzés a hívek kötelessége.

Az iskola háza szilárd anyagból épült, egy szoba, kamra és egy konyha. Ennek a felépítése, helyreállítása és megőrzése a hívek kötelessége.

A filiákról

A szentgyörgyvári egyháznak két leányegyháza van, egy birtok és egy pusztá.

Az első filia Köszvényes birtok az anyaegyháztól háromnegyed óra távolságra. A másik Mánd pusztá, ami egy órára van az anyaegyháztól. Egyikben sincs sem templom, sem harang.

A plébánosának a kötelességeiről és jövedelméről

A plébánosnak ezekben a filiákban nincs más kötelessége azon kívül, hogy amikor betegekhez hívják, gyorsan menjen, gondoskodjék a szükséges szentségekről, és ha valaki közülük meghal, temesse el. Mindezekben úgy találták, hogy a plébános jól végzi a pásztori kötelességeit a hívek szerint.

A temetések utáni és a stólapénzt hasonló módon kapja, mint az anyaegyházban. Ezenkívül Mánd pusztán 12 hold szántóföld után

kap 24 pozsonyi mérő terményt Major Miklós és István szomszédságában. Ezeket a földeket is, mint a többi plébániához tartozót a hívek művelik.

Az iskolamesterről

Ugyanaz az iskolamester, aki az anyaegyházban, a temetések utáni jövedelmet és a stólapénzt ugyanolyan módon kapja, mind az anyaegyházban. Ezen kívül nem kap mást.

A hívekről és kötelességeikről

Az anyaegyházban 213 gyónásra képes személy van, 85 gyónásra képtelen, összesen 298, mindannyian katolikusok. Köszvényes birtok filiájában 25 gyónásra képes, 13 gyónásra képtelen, összesen 38, mindannyian katolikusok. Mánd pusztá filiájában 21 gyónásra képes, 6 gyónásra képtelen, összesen 27, mindannyian katolikusok.

A nép mind az anyaegyházban, mind a filiákban megfelelően ajtatos, gyakran jár templomba, a rózsafüzért szent szavakkal az iskolamester előénekülésével imádkozza, a kegyes énekeket, különösen, ami a Szentháromságról szól, a templomban éneкли, a hit alapjaival tisztában vannak.

A nyilvános és súlyos bűnöktől mentesek. Ha valaki néha valami rosszat tesz, vagy a gyarlóság miatt hibát követ el, azokat a földesúri plébános vagy hivatalos személy megbünteti. A húsvéti gyónásnak eleget tettek, nincs köztük olyan, aki elhagyta volna a katolikus hitet azért, hogy a buzgó modern plébánosokra esküdve eretnekké váljanak, mivel nincsenek ezen az egyházon belül eretnekek.

A férfiaknak és nőknek van két testvéri közössége. Az egyik a legszentebb Oltári Szentség Örökös Tiszteletére, a másik Szent Ferenc Kordásainak, mindkettő a plébános irányítása és gondnoksága alatt áll. Nincsen kórház a szegényeknek és nincs a plébánián a tisztességes vallásnak rendje.

A bábákról és sírásókról

Van a plébánián felesküdt katolikus bába, aki fel van vértézve a megfelelő tudással szükség esetére szóló keresztesítéshez. Van megfelelő megáldott hely a halottak megtestesüléséhez a templomon és a településen kívül. A sírásókat kijelölik, akiknek kötelessége a halottak felravatalozása, senki nincsen olyan, aki ennek a becsületbeli kötelességnek ne tenne eleget kölcsönösen. Ezek vannak.

Bibliográfia

Levéltári források

VFL - Veszprém, Főegyházmegyei Levéltár - *Visitationes Canonicae*
MNL ZVML - A Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára
IV. I. d. Egyházi összeírások (*Conscriptiones ecclesiarum*) 1723–1832.

Irodalom

Bártfai 1911. - Bártfai Szabó László: A sárvár-felsővidéki gr. Széchenyi család története I–III. Bp. 1911–1926.

Dénes 2010. - Dénes Tamás: Katolikus megújulás a 18. századi veszprémi egyházmegyében. In: Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére. (Szerk. Hermann István és Karlinszky Balázs). *Veszprém, 2010.* 103–140.

Dóka 1997. - Dóka Klára: Egyházlátogatások Zala megyében 1848 előtt. (18-19. századi vizitációk, különös tekintettel a Veszprémi Érseki Levéltár dokumentumaira) In: Zalai Múzeum 7. 1997. 51–56.

Dóka 1997a. - Egyházlátogatási jegyzőkönyvek katalógusa 4. Veszprémi egyházmegye. Szerk. Dóka Klára. Bp., 1997.

Haász 2002. - Haász Gabriella: Szentgyörgyvár története 1676-1849-ig. In: Szentgyörgyvár 2002. 49–85.

Hermann 2014. - Padányi Bíró Márton veszprémi püspök emlékezete. Szerk. Hermann István. Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 33. *Veszprém, 2014.*

Kanász 2020. - Kanász Viktor: A Veszprémi Egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778-1779. I. Zala megye. A Veszprémi Egyházmegye múltjából 35. *Veszprém, 2020.* 352–357.

Koppány 1993. - Koppány Tibor: A Balaton környékének műemlékei. (Művészettörténet-műemlékvédelem 3.) Bp., 1993.

Kostyál 2001. - Kostyál László: A barokk Zalában. In: Zala megye ezer éve. Főszerk.: Vándor László. h. n., é. n. *Zalaegerszeg, 2001.*

Kovacsics 1991. - Kovacsics József: Zala megye helytörténeti lexikona. Keszthely és környéke. Bp., 1991.

Kovács 1990. - Kovács Béla: Magyarország középkori patrociniu-
mai. In: *Agria. Az egri múzeum évkönyve* 25-26. 1989-1990. 407–419.

Körmendy 1971. - Körmendy József: Fa- és sövénytemplomok a
Veszprémi Egyházmegye területén a XVIII. században.
In: *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 10. 1971. 53–83.

MAMÜL - Magyar Művelődéstörténeti Lexikon I–XII.
Főszerk. Kőszeghy Péter

Marosi 1975. - Marosi Ernő: Magyar falusi templomok.
Budapest, 1975.

Ördög 1993. - Ördög Ferenc: Zala megye népesség összeírásai és
egyházlátogatási jegyzőkönyvei (1745–1771). I–IV.
Bp.-Zalaegerszeg, 1991–1998.

Pehm 1934. - Pehm József: Padányi Bíró Márton veszpré-
mi püspök élete és kora. A Veszprémi Egyházmegye múltjából 2.
Zalaegerszeg, 1934.

Petánovics 2002. - Petánovics Katalin: Szentgyörgyvár néprajza.
In: *Szentgyörgyvár 2002.* 131–216.

Pfeiffer 1987. - Pfeiffer János: A veszprémi egyházmegye történeti
névtára (1630–1950) püspökei, kanonokjai, papjai. München, 1987.

Srágli-Vándor 2001. – Srágli Lajos - Vándor László: Egervár. Száz
magyar falu könyvesháza. é.n. h. n. (*Bp., 2001.*)

Szatlóczi 2002. - Satlóczi Gábor: Szentgyörgyvár a középkor-
ban és Szentgyörgyvár a török időkben. In: *Szentgyörgyvár 2002.* 27-
32. és 33-48.

Szentgyörgyvár 2002. - Szentgyörgyvár története. Szerk. Müller
Róbert. Zalai Kismonográfiák 7. *Zalaegerszeg, 2002.*

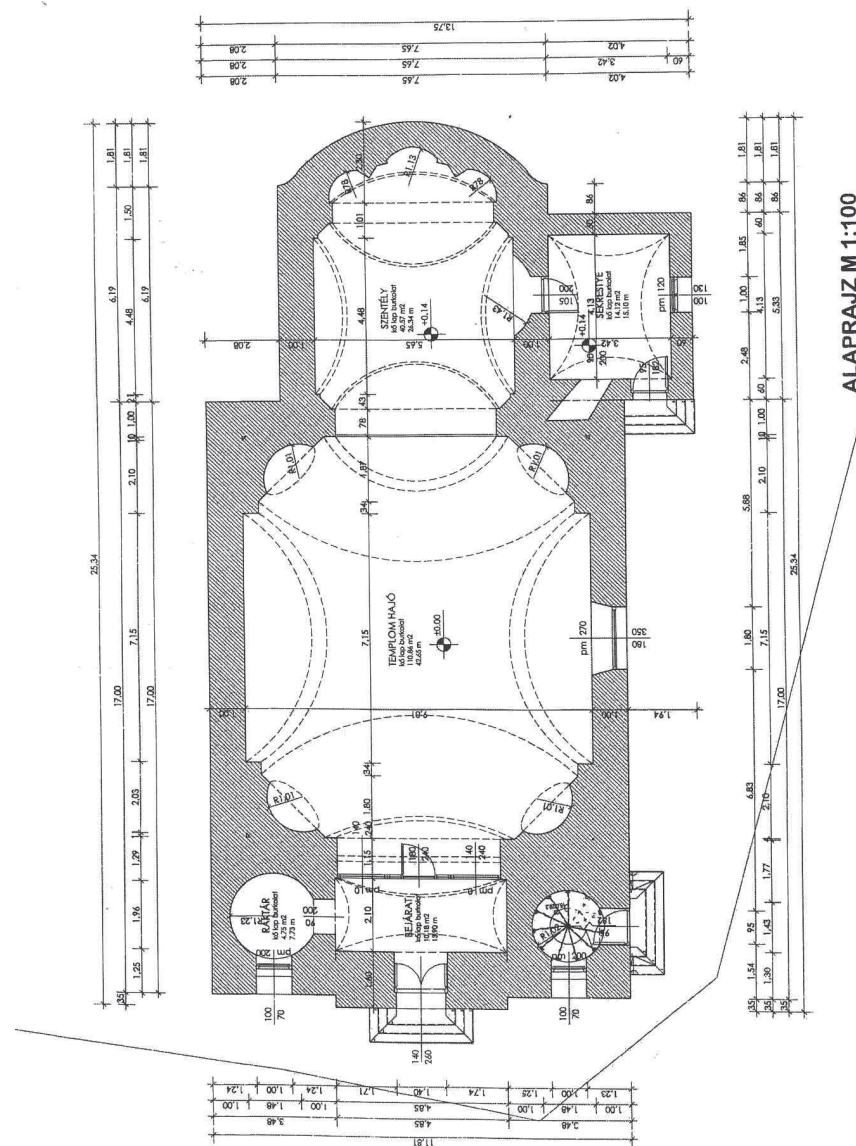
Tímár 2019. - Tímár Péter: Magyarország középkori települései-
nek és egyházainak topográfiai adattára IV. köt. *Szeged, 2019.*

Tóth 2020. - Tóth Endre: Szent György: valóság, legenda, jelkép.
In: *Vasi Szemle* 2020/3.

Vanyó 1941. - Vanyó Tihamér: A plébánia-történetírás módszertana.
Pannonhalma, 1941.

Képek

A templom alaprajza
(Szentgyörgyvár, Plébánia)

Pro. N° 1783 Tabella Conscriptio Animarum *Delegatus*
1753. márc. 25.
M. And. P. d.

Plebei Domiciliati	Catholici	Mares - - - -	Adulti	Minores	SUMMA
		Feminae - - - -	91	61	152
	A-Catholici	Mares - - - -	-	-	-
		Feminae - - - -	-	-	-
	Græci Ritûs non Uniti.	Mares - - - -	-	-	-
		Feminae - - - -	-	-	-
	Judæi	Mares - - - -	-	-	-
		Feminae - - - -	-	-	-
	Extranei quasi Domiciliantes	Mares - - - -	1	-	1
		Feminae - - - -	1	-	1
Servi - - - - -			13	8	21
Ancillæ - - - - -			3	3	6
In Xenodochiis	Mares - - - -	-	-	-	-
	Feminae - - - -	-	-	-	-
In Foundationibus	Mares - - - -	-	-	-	-
	Feminae - - - -	-	-	-	-
Pauperes ostiatim mendicantes	Mares - - - -	-	-	-	-
	Feminae - - - -	-	-	-	-
Religiosi	Viri - - - -	-	-	-	-
	Feminae - - - -	-	-	-	-
Parochi Catholicorum - - - - -			1	-	1
Ministri A catholicorum - - - - -			-	-	-
Popæ Græci Ritûs non Unitorum - - - - -			-	-	-
Summa Animarum			196	148	344
Locus habet Parochiam Catholicam	cum	Ecclesia	-	-	-
	fine	-	-	-	-
Est Filialis	cum	Ecclesia	-	-	-
	fine	-	-	-	-
Pertinet ad Matrem <i>Ungariæ quæ est Mater</i>			-	-	-
Habet Oratorium Confessionis - - - - -			-	-	-
A-Catholici accedunt Confessionis - - - - -			-	-	-
Pertinet ad Diocesim <i>Westphaliam</i>			-	-	-
<i>Carolus Franciscus Deulovius</i>					

A templom belseje 1940-ben

A templom 1952-ben

A templom belseje 1972-ben

A templom 1975-ben

A templom napjainkban

